

Ο ρόλος της Πρόληψης στη Σχολική Κοινότητα(Μ.ΣΑΡΑΝΤΕΑ)

Οι αιτίες που οδηγούν στην εξάρτηση από ψυχοτρόπους ουσίες είναι πολλές και διαφορετικές ωστόσο η εγκατάσταση της τοξικομανίας αποτελεί προϊόν της συνάντησης μιας **ουσίας με μια συγκεκριμένη ελλειμματική προσωπικότητας σε μια συγκεκριμένη κοινωνικοπολιτική στιγμή.**

Το κυριότερο στοιχείο για την ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος είναι η πρόληψη, η προσπάθεια δηλαδή εντοπισμού και καταπολέμησης όλων των αιτιών που το γεννούν και το αναπαράγουν.

Αυτή η προσπάθεια δεν μπορεί να είναι υπόθεση μόνο των ειδικών αλλά αφορά όλους μας, όλο τον Ελληνικό Λαό. Είναι απαραίτητη η ανάπτυξη μίας ευρύτερης κοινωνικής δράσης που θα διαπερνά όλες τις δομές και τη δράση του μαζικού λαϊκού κινήματος.

Ιδιαίτερη θέση μέσα στην πρόληψη κατέχει η πρωτογενής πρόληψη που στόχο έχει τη διαμόρφωση θετικής και συγκροτημένης προσωπικότητας που να μπορεί να πει όχι στα ναρκωτικά, να στη ζωή.

Πρέπει να απευθύνεται στο σύνολο του νεανικού πληθυσμού, πριν να εκδηλωθεί το πρόβλημα, με στόχο τον περιορισμό της ζήτησης. Περιέχει την έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση αλλά δεν εξαντλείται στην ενημέρωση. Είναι μία διαδικασία εκπαίδευσης των παιδιών και των νέων σε προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες για να μπορούν να αντεπεξέρχονται στις προκλήσεις και τις δυσκολίες της ζωής.

Ο στρατηγικός στόχος της πρωτογενούς πρόληψης συνοψίζεται στην πρόταση ενός τρόπου ζωής δημιουργικού, με αξίες, στόχους και αξιοπρέπεια, μέσα από τη συλλογικότητα.

Μέσα από αυτό το πρίσμα θα πρέπει να εξετάσουμε και το ρόλο του Σχολείου στην πρόληψη.

Ενώ η διαμόρφωση της προσωπικότητας είναι μια ενιαία διαδικασία, αποτελείται ωστόσο από ηλικιακές περιόδους με τα δικά τους χαρακτηριστικά. Σε κάθε μια απ' αυτές υπάρχουν συγκεκριμένα ψυχικά χαρακτηριστικά που μπορούν και πρέπει περισσότερο να καλλιεργηθούν στο παιδί, με βάση τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα είδη δραστηριότητάς του.

Μια μεγάλη και σημαντική περίοδος, από την άποψη της χρονικής διάρκειας αλλά και από την άποψη των σημαντικών βημάτων και αλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκειά της, είναι η περίοδος που αρχίζει από την ηλικία των τριών χρόνων περίπου και ολοκληρώνεται με την πρώτη νεότητα στην ηλικία των 17 – 18 χρόνων.

Στην περίοδο αυτή μέσα στο χώρο του σχολείου η κύρια δραστηριότητα του παιδιού διαμορφώνεται από τις απαιτήσεις της σχολικής ζωής και από τη μορφή και την ποιότητα των στόχων στους οποίους αυτή το προσανατολίζει

Η ομαλή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού περνάει μέσα από την ομαλή μετάβασή του από το κάθε στάδιο ωρίμανσης. Αυτό γίνεται όταν κατακτάει τις πρακτικές τεχνικές δυνατότητες που του επιτρέπουν να αντιμετωπίζει τα κίνητρα – στόχους που μπαίνουν κάθε φορά. Όταν αναπτύσσει αυτές τις δυνατότητες ώστε να μπορεί να αντιμετωπίζει καινούργιους στόχους ποσοτικά και ποιοτικά ανώτερους. Άρα **η κινητήρια δύναμη είναι οι επιτυχίες και οι νέες προκλήσεις.**

Η μάθηση για να έχει επιτυχία, πρέπει να παίρνει υπόψη της το επίπεδο ψυχικής ανάπτυξης του παιδιού. Θα μπορέσει έτσι να καθοδηγήσει αποτελεσματικά τα επόμενα βήματά της, χωρίς όμως να φορτώνει το παιδί άτακτα, με διάφορα είδη γνώσεων και πληροφοριών που όταν είναι έξω από τις δυνατότητές του το κουράζουν και το εξαντλούν.

Πρέπει επίσης, όσο αφορά το περιεχόμενο αλλά και τις μορφές της, να παίρνει υπόψη της τις ιδιαιτερότητες και τις προτιμήσεις του παιδιού. Είναι πολύ πιο αποδοτική η διαδικασία της μάθησης όταν γίνεται με τρόπο ευχάριστο στο παιδί και όταν το αντικείμενό της παίρνει υπόψη του τα ενδιαφέροντα κάθε ηλικιακού σταδίου. Μόνο έτσι και όχι σαν

υποχρέωση ή καταναγκασμός μπορεί να κάνει το παιδί να ξεδιπλώσει όλη την ενεργητικότητα και τις ικανότητές του και να φέρει το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Αυτό βέβαια μπορεί να γίνει μόνο με την καλλιέργεια και την ανάπτυξη όλων των φυσικών και πνευματικών ικανοτήτων του παιδιού, μέσα σε ένα περιβάλλον που θα καλλιεργεί τον αλληλοσεβασμό και τη συνεργασία, που θα βάζει τους κατάλληλους σε κάθε στάδιο στόχους και όρια, που θα επιβραβεύει τις επιτυχίες και θα το ενθαρρύνει για την αντιμετώπιση των δυσκολιών. Που θα διαπνέεται από τη χαρά της γνώσης και της δημιουργίας και θα δίνει έτσι τα κίνητρα και την απαραίτητη υποστήριξη σε όλα τα παιδιά να ανταποκριθούν στους στόχους του σχολείου. Ενώ η επιλογή του επαγγέλματος και η αντίστοιχη εκπαίδευση, επαγγελματική ή επιστημονική, μπορεί να γίνει μόνο μετά την ενηλικίωση οπότε ο νέος **έχει κατακτήσει το απαιτούμενο επίπεδο ωριμότητας.**

Ένα σχολείο επομένως, προσανατολισμένο στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες πρέπει να έχει στόχο του, εκτός από τη μετάδοση γνώσεων, την ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε παιδιού. Να εφοδιάζει το μαθητή με αξίες, γνώσεις, ικανότητες και στάσεις ζωής ώστε να μπορεί να τοποθετηθεί δημιουργικά και αγωνιστικά απέναντι στη ζωή και τα προβλήματά της.

Ποια είναι όμως η κατάσταση στο σημερινό σχολείο;

Πόσες από τις παραπάνω επιστημονικές αλήθειες παίρνει υπόψη του τόσο με το περιεχόμενο και τη μορφή της διδασκαλίας όσο και με τη δομή του;

Πόσο ανταποκρίνεται στο ρόλο του;

Η απάντηση πιστεύω είναι για όλους μας προφανής.

Έχουν επιχειρηθεί πολλές αλλαγές-αναδιαρθρώσεις τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη δομή του σχολείου. Αλλαγές σε αναλυτικά προγράμματα, βιβλία, διαφοροποιημένα σχολεία με εργαλείο την αξιολόγηση, διαφοροποιημένοι τύποι Λυκείου κ.ά., που όχι μόνο δεν βελτιώνουν αλλά επιδεινώνουν την κατάσταση.

Το σχολείο διατηρεί τα ίδια αντιεκπαιδευτικά –αντιπαιδαγωγικά χαρακτηριστικά.

- ✓ Η ζωή, η εκπαιδευτική διαδικασία μέσα στο σχολείο, για εκπαιδευτικούς και μαθητές, υποβαθμίζεται.
- ✓ Ενώ παιδιά, εκπαιδευτικοί και γονείς εργάζονται σκληρά, το αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές είναι πίσω από τις προσδοκίες τους.
- ✓ Τα παιδιά γίνονται ανταγωνιστικά και γεμάτα άγχος στο σχολείο και στο σπίτι.
- ✓ Αναγκασμένα να κυνηγούν στόχους που δεν συμβαδίζουν με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της ηλικίας τους, βλέπουν στο τέλος αυτής της προσπάθειας την προοπτική μιας ζωής με ανεργία ή ελαστική απασχόληση, χωρίς δικαιώματα και με μισθούς πείνας, χωρίς ελεύθερο χρόνο και ερασιτεχνική δημιουργία.

Μαθαίνουν από τη νηπιακή ηλικία ό,τι δεν είμαστε όλοι ίσοι, δεν μπορούν να έχουν όλα τα παιδιά ίσες ευκαιρίες στη μόρφωση. Αλλά και αυτές πωλούνται και αγοράζονται, άρα η υπέρτατη αξία είναι το χρήμα. Κυρίως όμως δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα αφού το σχολείο αναπαράγει και βαθιάνει τις ανισότητες που βιώνουν σε όλες τις πλευρές της ζωής τους.

Δεν είναι στο περιεχόμενο της σημερινής συζήτησης η αναλυτική περιγραφή των προβλημάτων του σχολείου, ούτε η αναζήτηση των αιτιών που τα προκαλούν. Εξάλλου το γονεϊκό κίνημα τα έχει συζητήσει και έχει επεξεργασμένες θέσεις πάνω σε αυτά.

Θα σταθούμε όμως σε δύο ζητήματα που έχουν άμεση σχέση με τη χρήση ουσιών από τους έφηβους και επομένως η αντιμετώπισή τους σχετίζεται άμεσα με την πρόληψη, **τη σχολική αποτυχία και η σχολική διαρροή.**

Με τον όρο **σχολική αποτυχία** περιγράφεται η αδυναμία του παιδιού να ανταποκριθεί στους στόχους που του βάζει το σχολείο. Εκδηλώνεται με τις **χαμηλές επιδόσεις** (χαμηλούς βαθμούς στα μαθήματα), με την **απόρριψη** και **επανάληψη των**

προαγωγικών εξετάσεων, την απόρριψη και επανεγγραφή στην ίδια τάξη και συχνά με την εγκατάλειψη του σχολείου – μαθητική διαρροή.

Σύμφωνα με τις τελευταίες καταγραφές η μαθητική διαρροή στην Ελλάδα είναι:

στο Γυμνάσιο 6,09% ,

στο Ενιαίο Λύκειο 3,84%,

στην τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση 20,28%

Η κατάσταση του σημερινού σχολείου μαζί με την δυσκολίες της καθημερινότητας και την έλλειψη προοπτικής κάνει για τα παιδιά το σχολείο έναν απωθητικό χώρο και την εκπαίδευση μια κοπιαστική και επίπονη διαδικασία απογοητωμένη από τη χαρά της γνώσης και της δημιουργίας.

Ποιον άλλο σκοπό μπορεί να εξυπηρετούν όλα αυτά από το να προσθέσουν καινούργιες δυσκολίες σε όλους και να εξωθήσουν τους πιο αδύναμους που προέρχονται συνήθως, από οικογένειες με οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα να εγκαταλείψουν το σχολείο;

Οι αποτυχίες τραυματίζουν τόσο την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του όσο και την εικόνα που έχουν οι άλλοι γι' αυτόν. Όταν μάλιστα τις χρεώνεται προσωπικά, επειδή επικρατεί η άποψη ότι η κύρια αιτία τους είναι η δική του ανικανότητα, αφού όπως λένε όλοι οι μαθητές «δεν παίρνουν τα γράμματα», τότε οι αποτυχίες μπορούν να παίξουν ανασταλτικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας και να συμβάλουν τελικά στη διαμόρφωση νέων ανθρώπων με **χαμηλή αυτοεκτίμηση**, που είναι ευάλωτοι, αδύναμοι να αντιδράσουν στην αδικία, να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και τις προκλήσεις. Μπορούν έτσι να οδηγηθούν σε **περιθωριοποίηση** ή ακόμα και σε **παραβατικές συμπεριφορές**.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΚΕΘΕΑ η πλειοψηφία όσων απευθύνθηκαν σε κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης ήταν άνεργοι και είχαν διακόψει το σχολείο περίπου στα 14 χρόνια τους.

Το σημερινό "νέο" αστικό σχολείο, όπως και το παλιότερο, δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις σύγχρονες ανάγκες των παιδιών μας

Οι συνέπιες δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της αποκτούμενης μόρφωσης. Έχουν σοβαρές συνέπιες στη διαμόρφωση της προσωπικότητας.

Ένα τέτοιο εκπαιδευτικό σύστημα όχι μόνο δεν μπορεί να παίξει ουσιαστικό ρόλο στην πρόληψη της τοξικοεξάρτησης αλλά αντίθετα αποτελεί μια από τις κοινωνικές αιτίες που την προκαλούν και την αναπαράγουν.

Ο πρώτο και πιο ουσιαστικό, επομένως βήμα για την πρόληψη στο σχολείο είναι η ανάπτυξη και το δυνάμωμα του κινήματος των γονέων, που μαζί με τις ταξικές δυνάμεις των εκπαιδευτικών και τους μαθητές, θα παλεύει για την κατάκτηση του σχολείου των σύγχρονων λαϊκών αναγκών. Του ενιαίου 12χρονου σχολείου που θα παίρνει υπόψη του τις ανάγκες του λαού και των παιδιών του, όπως αυτό περιγράφεται και στις θέσεις του γονεϊκού κινήματος. Ο αγώνας αυτός στοχεύει στην αντιμετώπιση των αιτιών που γεννούν και αναπαράγουν την τοξικοεξάρτηση, αλλά παράλληλα θωρακίζει τους νέους προβάλλοντας θετικά πρότυπα. Αποτελεί παράδειγμα ασυμβίβαστης, αγωνιστικής στάσης ζωής, σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο, που θα τους κάνει ικανούς να αντιστέκονται και να λένε όχι στη φυγή μέσα από τους ψεύτικους παράδεισους των ουσιών.

Έχει μεγάλη σημασία τα παιδιά μας να βλέπουν κριτικά το σχολείο, να κατανοούν τα προβλήματά του και τις αιτίες τους, στο σύνολό τους. Να εντοπίζουν ποιές είναι πραγματικά οι δικές ευθύνες.

Να κατανοούν την αξία της γνώσης και της μόρφωσης που τους στερεί το σημερινό σχολείο. Να μην παραιτούνται, να μην απογοητεύονται και να προσπαθούν να τις κατακτήσουν σε πείσμα των δυσκολιών. Παράλληλα όμως να μην παγιδεύονται στα

αδιέξοδα του ατομικισμού. Να βρίσκουν λύσεις μέσα από την κοινή δράση και την αλληλεγγύη. Να παλεύουν συλλογικά για το σχολείο και τη ζωή που τους αξίζει.

Μέτρα πρωτογενούς πρόληψης στο σχολείο (από τη ΧΑΡΤΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΟΥΣΙΟΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΣΥΝ – ΣΕΟ)

1. Το «σχολείο» πρέπει μέσα από το περιεχόμενο και τη λειτουργία του να δημιουργεί συνθήκες που να κάνουν πιο ενδιαφέρουσα και ευχάριστη την παιδική και εφηβική ζωή. Να οδηγεί τους μαθητές, ώστε να απολαμβάνουν με τρόπο δημιουργικό τις χαρές που προσφέρει η ηλικία τους, μέσα από τη σχολική ζωή, αλλά και με οργάνωση και αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους.
2. Απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει ένα τέτοιο σχολείο είναι το κατάλληλα καταρτισμένο διδακτικό προσωπικό ώστε πέρα από την επιστημονική ειδικευση, να διαθέτει και παιδαγωγική επάρκεια. Στα πλαίσια των παιδαγωγικών μαθημάτων να δίνεται έμφαση στην αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών, της παραβατικής συμπεριφοράς και στην οργάνωση της πρόληψης.
3. Στα ίδια παιδαγωγικά τμήματα να λειτουργούν προγράμματα τακτικής επιμόρφωσης όλων των διδασκόντων. Το αντικείμενο της εξάρτησης πρέπει να ενταχθεί στα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίστοιχα αναγκαία είναι η πραγματοποίηση -άμεσα - επιμορφωτικών σεμιναρίων στους εκπαιδευτικούς σχετικά με ζητήματα πρόληψης, καθώς και για παρεμβάσεις σε περιπτώσεις παιδιών που είναι ιδιαίτερα ευάλωτα ή που βρίσκονται στην αρχή της χρήσης.
4. Αναγκαία είναι η λειτουργία στο σχολείο ειδικής διεπιστημονικής ομάδας που να αποτελείται από σχολικό ψυχολόγο, γιατρό γενικής ιατρικής, κοινωνιολόγο, νοσηλεύτη και κοινωνικό λειτουργό, η οποία με ευθύνη του συλλόγου διδασκόντων, θα παρεμβαίνει για την υποστήριξη των παιδιών που παρουσιάζουν δυσκολίες, και θα βοηθάει συμβουλευτικά το έργο του διδακτικού προσωπικού.
5. Απαραίτητος προβάλλει ο κεντρικός σχεδιασμός για την οργάνωση στα σχολεία ειδικών προγραμμάτων πρόληψης για εφήβους και νέους. Η οργάνωση, η λειτουργία και η αποτίμηση του έργου τους, που θα πρέπει να είναι μακροπρόθεσμη, μπορεί να στηριχτεί από τη σύνδεση του σχολείου με ειδικές επιστημονικές ομάδες (Κέντρα Πρόληψης αλλά και μαζικούς φορείς της περιοχής).
6. Η πρόληψη πρέπει να ευαισθητοποιεί ειδικές πληθυσμιακές ομάδες που έρχονται σε επαφή με τους νέους (εκπαιδευτικούς, γιατρούς, ψυχολόγους, φαρμακοποιούς, δικαστές, κ.λπ.).
7. Να στηριχθεί το μάθημα της φυσικής αγωγής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και να προωθηθούν οι αξίες της συλλογικότητας και της αγωνιστικής στάσης ζωής που είναι ταυτόσημες με την ευγενή άμιλλα και την άθληση

Άμεσες - συγκεκριμένες δράσεις πρόληψης

Παράλληλα με τη διεκδίκηση των παραπάνω υπάρχουν πολλά που μπορούν να γίνουν με στόχο την ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων ως προς τη χρήση ουσιών και τη μείωση των παραγόντων κινδύνου. Υπάρχει ήδη πλούσια πείρα αλλά και πολλές δυνατότητες.

Ο σύλλογος γονέων κάθε σχολείου να επιδιώξει ουσιαστική συνεργασία με το 15μελές των μαθητών και με το σύλλογο καθηγητών σε δράσεις πρόληψης. Το πρόβλημα των εξαρτήσεων ευαισθητοποιεί πολλούς και μπορεί να γίνει αφετηρία και για γενικότερη συνεργασία.

✓ Να οργανώσει μαζί τους ενημερωτικές συναντήσεις των μελών του και να καλέσει ειδικούς σε ζητήματα όπως αλκοόλ, ναρκωτικά, διαδίκτυο, κλπ. Να τους ζητήσει και να βοηθήσει στην οργάνωση, ενημέρωσης – συζήτησης με τους μαθητές. Θα βρεθούν πολλούς διευθυντές και καθηγητές που είναι διατεθειμένοι να παρακάμψουν τα γραφειοκρατικά εμπόδια, ιδιαίτερα αν έχουν τη συμπαράσταση του συλλόγου γονέων ή και αίτημα από το 15μελές του σχολείου.

Να συμβάλει ώστε να ανοίξει η πόρτα του σχολείου στο ΕΣΥΝ. Έχουμε αρκετή εμπειρία από τέτοιου είδους δραστηριότητες. Έχουμε επισκεφτεί δεκάδες σχολεία και έχουμε μιλήσει με μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Η συζήτηση μαζί τους γύρω από το θέμα της καμπάνιας για την απομυθοποίηση του διαχωρισμού των ναρκωτικών σε «σκληρά» - «μαλακά» μας έδειξε ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον και πολλά ερωτήματα. Υπάρχει όμως και μεγάλη άγνοια και παραπληροφόρηση. Η τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία μας μπορεί να αλλάξει το κλίμα.

✓ Να οργανώσει μαζί με τους μαθητές και τους καθηγητές εκδηλώσεις αλληλεγγύης (ρούχα, τρόφιμα, βιβλία, κλπ) για τους συμμαθητές τους που δοκιμάζονται. Να συμμετέχει σε δράσεις αλληλεγγύης στους πρόσφυγες που οργανώνουν μαζικού φορείς της περιοχής. Να ενημερώσει τους μαθητές για τα λαϊκά φροντιστήρια που λειτουργούν στις γειτονιές και να προτρέψει και καθηγητές να συμμετέχουν.

✓ Να πάρει πρωτοβουλίες και να βοηθήσει στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων που θα ενισχύουν την ερασιτεχνική πολιτιστική δημιουργία, καθώς και αθλητικών συναντήσεων.

Φίλοι γονείς αν όλα αυτά μας φαίνονται δύσκολα, ας σκεφτούμε...

Τίποτα δεν είναι πιο δύσκολο από να βλέπουμε να παιδιά μας να μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον παρακμής και παραίτησης.

Τίποτα δεν είναι πιο δύσκολο από να βλέπουμε παιδιά - μαθητές να μαραίνονται μέρα με τη μέρα έχοντας ήδη πάρει το δρόμο της καταστροφικής και αδιέξοδης φυγής μέσα από τις ουσίες.

Τίποτα δεν είναι πιο δύσκολο από να ζούμε με την αγωνία ότι το πρόβλημα μπορεί να κτυπήσει και τη δική μας πόρτα.

Τα παιδιά μας χρειάζονται αγάπη και φροντίδα αλλά και πίστη και στήριξη. Και εμείς συνεργασία, αλληλοϋποστήριξη και επιμονή. Όλοι μας χρειαζόμαστε ένα όνειρο, ένα όραμα που θα κάνει τη ζωή μας πιο ενδιαφέρουσα, που θα μας δώσει προοπτική και αισιοδοξία για το μέλλον. Πόσο μάλλον τα παιδιά που ζουν σε έναν κόσμο όπου καθημερινά συνθλίβονται ιδανικά και αξίες.

Σπουδαίος και σημαντικός, επομένως, ο ρόλος μας σαν καθοδηγητές, εμπνευστές και συμπαραστάτες.